

לב להבין

הבנה ועיון
במקרא
על סדר
פרשת השבוע

גיליון ק"א
פרשת פנחס
תשפ"ב

לב הדברים

ביאורי מקראות

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: פִּינָחם בֶּן אֱלֶעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן
הַכֹּהֵן הָשִׁיב אֶת הַמָּוֶת מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְיָאֵן אֶת
קִנְיָאֵתִי בְּתוֹכָם וְלֹא כְלִיתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְיָאֵתִי:

אגב אורחא נודע לנו שהיה גזירה לכלות את כל בני ישראל. והנה לפני כן, כאשר חטאו בפעור חרה אף ה' בישראל, ונאמר למשה להוקיע את ראשי העם: 'וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה קַח אֶת כָּל רֹאשֵׁי הָעָם וְהוֹקֵעַ אוֹתָם לִיהְיֶה נֹגֵד הַשָּׁמַיִם וְיֵשֵׁב חֲרוֹן אַף יְהוָה מִיִּשְׂרָאֵל'. ואכן כך עשה משה 'וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל שַׁפְטֵי יִשְׂרָאֵל הֲרֹגוּ אִישׁ אֶנְשֵׁי הַנִּצְמָדִים לְבַעַל פְּעוֹר'.

ואילו כאן משמע שהיה בנוסף לזאת גזירה חדשה ונוספת, בעקבות מעשהו של זמרי. ואם כן יש לתמוה מדוע לא שמענו על כך עד עתה, ומדוע לא הודיע ה' למשה על גזירה זו, שיוכל לעמוד בפרץ, ואילולי עמד פנחס, לא היה משתייר זכר משונאיהם של ישראל.

והאמת - שבכל מקום, העונש לבני ישראל היה על הפרת הברית. היינו שכחלק מהברית יש עונש על אי העמידה בתנאיה ובכלליה. אבל זמרי - בהכניסו את המדינית לתוך המחנה לעיני כל העדה, במעשהו ביקש להראות, לפיה אין כל סתירה להימצאות הנכרית במחנה השם. ולכך היה

משמעות חמורה הרבה יותר מעוד כישלון של עם ישראל. אבל כאן היה עיוות בכל היחס למעשיהם. כביכול אין חשיבות כלל לדרך אשר יילכו בה, ולמעשה אשר יעשון.

ולפי מה שנתבאר כאן בגיליון הקודם - היה בכך לבטא את השקפתו של בלעם הרשע - שהאדם יכול לעשות ככל שליבו חפץ, ועדיין יכול להחשיב עצמו בין עבדי השם, ולצפות לתכלית ולאחרית ולשכר טוב מאיתו.

ובכך אין סתם טעות ומעידה, אלא תפיסה מעוותת על כל תכלית מעשי האדם בעולם, כביכול הקב"ה לא תובע מהם ליישר אורחותיהם וללכת בדרך השם. וממילא - בטלה הברית מעיקרה, וכבר חלילה אין לה מקום בישראל, שהרי כל מה שנבחרו היה בכדי שייצגו במעשיהם את שם השם בעולם, אבל אם כך הם סבורים, ממילא כבר אין בהם חפץ. ודבר זה הוא לא כעונש, אלא כמציאות פשוטה ומתחייבת.

כל זאת עד למעשהו של פנחס, שבקומו מתוך העדה לקנא קנאת השם, ללמד על הכלל כולו יצא, שעדיין הם מחזיקים בברית השם עימם. ועל כן נכרתה לו ברית עולם, על כך שהוא הוכיח שעדיין ישראל ראויים לאהבת המקום עליהם.

לב לדעת

ענין בפרשה

מיד לאחר פרשת בנות צלפחד, נאמר למשה שעליו להפרד מעדת מרעיתו: 'וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה עֲלֶה אֶל הַר הָעֲבָרִים הַזֶּה וְרֹאֵה אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: וְרֹאִיתָה אֹתָהּ וְנֶאֱסַפְתָּ אֶל עַמִּי גַם אֹתָהּ כְּאֲשֶׁר נֶאֱסַף אֶהֱרֹן אַחִיךָ'. ויש להתבונן מדוע דווקא הוראה זו חוללה את המפנה המשמעותי בתולדות עם ישראל.

והנה בפשטות עצם העובדה שמתוך בני ישראל, ובפרט נשים – הצליחו להשיג מעצמם את דבר השם, אות הוא שבני ישראל כבר הוכשרו לעמוד בזכות עצמם בארץ ישראל – וכבר יוכלו להשיג את דבר השם מעצמם, וכביכול כבר אינם נזקקים למשה רבינו שיביא את דבר השם מן השמים. אבל כאן יקשה לך, האמנם ייתכן שהשיגה עינם של בנות ישראל מה שלא ראתה עינו של אבי הנביאים.

ובעניין זה ידועים דברי רש"י שהביא מחז"ל: 'נתעלמה הלכה ממנו וכאן נפרע על שנטל עטרה לומר והדבר אשר יקשה מכם תקרבון אלי'. ובמקור הדברים – במדרש, האירו לנו חז"ל במשל לביאור עומק העניין: 'מִשָּׁל לְשִׁלְחֵנִי שְׁאֶמַר לְתִלְמִידוֹ אִם יָבֹאוּ לָךְ סִלְעִים לְפָרֶט פֶּרֶט, וְאִם תָּבֹאוּ מִרְגְּלֵי־וְהִיָּא אֵלַי, בָּאת אֶצְלוֹ חוֹלִיאַ אַחַת שֶׁל זְכוּכִית, הוֹלִיכָה אֶצְל רַבּוֹ, הִלָּךְ רַבּוֹ לְהַרְאוֹתָהּ לְאַחֵר, אִף כֶּה מִשָּׁה אָמַר: הִדְּכָר אֲשֶׁר יִקְשֶׁה מִכֶּם וְגו', בָּאוּ בָנוֹת צִלְפָּחַד וְהַפְּלִיא מִמֶּנּוּ וַיִּקְרַב מִשָּׁה אֶת מִשְׁפָּטָן לִפְנֵי ה'.

יש להבחין במה שדקדקו בדבריהם לדמות טענתם של בנות צלפחד לאותה חוליא של זכוכית, שדווקא לרום מעלתו של אותו השולחני הבקי – לא ידע מה להשיב על דבר שלא היה כלול בתחום אומנותו. וכעת נבין, שמה שנתעלם ממנו דבר משפטן של בנות צלפחד, היה דווקא לרום השגתו של משה רבינו, והדבר היה משול לחוליא של זכוכית מול אותם מרגליות.

ופשר הדבר הוא – שכל יסוד תפקידו של משה רבינו הוא להביא אל בני ישראל מן השמים את הנהגת השם ואת דברו. אבל עניין הנחלת הארץ – היה להיפך מכך, ונובע דווקא בכוח כיבושם של בני ישראל, ומה שלא כבשו – לא התקדש. יש בכך לסמל את ההנהגה החדשה – כביכול מעתה מציאות הקדושה תלויה דווקא בהשגתם של ישראל. הנהגה זו היא הפוכה ממידתו של משה רבינו. ועל כן נתעלם ממנו דווקא עניין זה של עניין הנחלת הארץ, שכל כולו תלוי במעשיהם של ישראל, ולא במה שיזכו מן השמים. ובזה יובן מדוע דווקא פרשה זו – היא מהווה את נקודת המפנה, שלאחריה החלה להיכונן הנהגת ארץ ישראל.

והמתבונן יבחין מעבר לזאת, שכל פרשה זו אינה אלא משל למצבו של משה רבינו עצמו. שהרי לכאורה היה טענה שמשה אינו יכול להסתלק מהם, כל עוד אין בכל ישראל מישוהו בשיעור קומתו שימשיך אותו. אבל כאן חידשה פרשה זו של בנות צלפחד – שכאשר אין בן – אף הבת ראויה לרשת בנחלה.

ובהקבלה לכלל – גם אם אין ממשיך בשיעור קומתו, תועבר הנהגת העם למי שקרוב לכך ביותר. ובכך נסללה הדרך – ליצור מנהיג שימשיך מהיכן שעצר משה רבינו. הן אמנם – לא יגיע לשיעור קומתו, ולא יוכל לעמוד במקומו, אבל כבר נתחדש לנו כאן, שכאשר אין בן שיעמוד במקום האב, אף בת ראויה לרשת נחלה ולעמוד במקומו.

אבל כל זאת – התרחש רק מחמת תביעת הבנות. היינו שתביעה זו צריכה להגיע מתוך העם. ועל כן, רק לאחר בקשתו של משה, שיפקוד השם איש על העדה, נענה בציווי לפקוד את יהושע – שביחס למשה היה בבחינת 'נקבה', כמו שאמרו 'פני משה כפני חמה ופני יהושע כפני לבנה'.

והנה בעיצומם של המאורעות החותמים את ימי המדבר, ונועדו להכשיר את בני ישראל לכניסה לארץ – מופיעה ובאה פרשה שלפום ריהטא נראית כשייכת ביסודה לספר שמות או ויקרא: 'וַיִּדְבֹּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: צוֹ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֶת קִרְבְּנִי לְחֹמֵי לְאֻשֵׁי רֵיחַ נִיחָחִי תִשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְמוֹעֲדוֹ'.

חז"ל כבר הרגישו בקושי שבדבר, וגילו לנו שהדבר נעוץ בפרשה שקדמה לה, בה ביקש משה מהקב"ה שימנה איש על העדה, וכאן התעוררה התביעה שעליו גם לצוות את בני ישראל על כבוד השם: 'משל למה הדבר דומה? למלך שהיתה אשתו נפטרת מן העולם, והיתה מפקדתו על בניה. אמרה לו: בבקשה ממך הזהר לי בבני. אמר לה: עד שאת מפקדתני על בני – פקדי בני עלי, שלא ימרדו בי ושלא ינהגו בי מנהג בזיון. כך אמר לו הקב"ה: עד שאתה מפקדני על בני – פקוד בני עלי, שלא ינהגו בי מנהג בזיון, ושלא ימירו את כבודי באלהי הנכר'.

והנה בפרשה זו – של קרבן התמיד, או מוצאים דבר מפליא. אם כל הקרבנות היו מופקדים ביד הכהנים בני אהרן, על אחת כמה וכמה – קרבן התמיד, הקרבן היסודי עליו נצטוו כבר בשעת הקמת המשכן, ופרשת צו את אהרן – המעמידה את תפקיד הכהנים בבית השם – פותחת עם קרבן התמיד – היא העולה על מוקדה, הקרבן שזוכים להקריב לפניו מידי יום ויום, הוא הפותח את סדר העבודה דבר יום ביומו, והוא גם הקרבן החותם את הקרבת הקרבנות לאותו היום בבית המקדש.

ואילו כאן נכתב 'צו את בני ישראל', ויש לנו לשאול - מה לבני ישראל ולקרבן התמיד, שלכאורה הכהנים הם אלו שמופקדים על עשייתו, ולהם אין להם כל קשר אליו. והן אמנם שלמדו מכאן שבית דין מצווים ומופקדים על כך שהכהנים יקריבוהו, אך עדיין עלינו לעמוד על כך ולברר מדוע נאמר זה דווקא כאן, ודווקא בקרבן התמיד - מבין כל קרבנות הציבור.

אבל התשובה היא - שהיא הנותנת יש בכך לאפייין את המעבר להנהגת ארץ ישראל. קרבן התמיד בא לרגל מציאות השראת השכינה התמידית בקרבם. ואם כן, עד כה, שהשראת השכינה בישראל הייתה כמתנה מן השמים, בזכות עבודת הכהנים משרתי השם, על כן בני אהרן הכהנים היו אלו שמופקדים על עשייתו. אבל מעתה - הכול ניתן לידיהם של ישראל ותלוי במעשה ידיהם. ולכן מכאן והלאה - בני ישראל הם אלו שיהיו מופקדים על קרבן התמיד - הבא לרגל השראת השכינה בקרבם תמיד.

והמתבונן ימצא שהנהגה זו, החלה בעצם מעשהו ושכרו של פנחס. שהרי אמר הכתוב 'פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן הַשֵּׁיב אֶת חֲמָתִי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי־נִאֲוָה אֶת קִנְאָתִי בְּתוֹכָם וְלֹא כִלִּיתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי: לְכֹן אָמַר ה' הִנֵּנִי נֹתֵן לְךָ אֶת בְּרִיתִי שְׁלֹם: וְהִיְתָה לְךָ וּלְזֶרְעוֹ אֶחָדָא בְּרִית כְּהֹנֵת עוֹלָם תַּחַת אֲשֶׁר קִנָּא לְאַלְהֵיו וַיִּכְפֹּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל'.

המעין יבחין שיש כאן ב' בריתות - ברית שלום וכתוצאה ממנה קיבל גם ברית כהונה, כמו שאמר הכתוב 'והייתה לו וזרעו אחריו ברית כהונת עולם' וביאר רש"י - 'והייתה לו - בריתי זאת', היינו שלא היו כאן ב' בריתות נפרדות - ברית שלום וברית כהונה, אלא ברית ברית השלום היא זו שתהווה מעתה גם ברית כהונה, ומכוחה וכתוצאה ממנה זכה להיות כהן הוא וזרעו, ויש להבין פשר העניין.

והנה פנחס במעשהו לא כיוון דווקא לכפר על ישראל ולעצור את המגפה, אלא כל כוונתו הייתה לקנא לכבוד השם אלוהיו. ורק כתוצאה ממעשהו - שבה חמת השם מעל ישראל, ולא כלו במגיפה. ומידה כנגד מידה זכה לברית שיסודה היא ברית שלום עם השם, כביכול ברית ידידות מן השמים על הנאמנות הגדולה שהוכיח. ומברית זו קיבל גם את הכוח והמשרה, לכהן לפני השם, ולכפר על בני ישראל.

ונמצא שיש כאן יחס חדש לכל תפקיד הכהונה. שהרי עד עתה הכהנים נבחרו מן השמים, שהם אלו שיעמדו לכפר על העם. ואילו כאן לראשונה התחדשה כהונה שלא נבחרת מן השמים, אלא מגיעה מכוח הנאמנות לשם השם, שהיא הביאתו לדרגה כזו שיוכל להיות ראוי לעמוד לכפר על בני ישראל.

הנהגה זו פותחת את השער לצורה בה יתנהלו החיים בארץ ישראל, שבני ישראל כבר לא יזכו למשה ולאהרן שיביאו לפנייהם את הנהגת השם, אלא הם מעצמם יצטרכו להעמיד גם את הנהגת העם וגם את עבודת המקדש, שמעתה התחדש בה גוון של כבוד מצד העם לפני המלך ה' 'קרבני לחמי לאישי'. ומעתה הוא לא רק עניין לכהנים העומדים במקדש, אלא כל ישראל מופקדים להביאו לפני המלך השם.

כך נאה וכך יאה, לפרשיות החותמות את הספר שנועד להעמיד את ישראל כעם השם וכצבאות המלך. עד עתה היו בבחינת יחס של עבדים למקום, אך מעתה, לקראת כניסתם לארץ הקודש, נדרשה נאמנותם בכל ליבם ולנפשם אל המלך השם, ואל הייעוד והחזון שנועדו אליו - להקים ממלכת כהנים וגוי קדוש בארץ.

דווקא הנהגה זו, שדרשה את התמסרותם המלאה של בני ישראל, נתנה להם יותר בחירה, וגרמה ליותר טעויות ולמקום לחטוא, אך זוהי הדרך וזוהי הצורה שבה בנו את נאמנותם העמוקה והשלימה למלך כל עולמים, לא רק כמקיימי גזירותיו, אלא כמי שנאמנים לדרכו ודבקים בו ובמידותיו.